

PARTIERNAS VALUTSIKTER

VÅRA andrakammarval söndagen den 16 september mista mycket av den spänning — som eljest flerstädes i folkstyrda stater åtfölja sådana politiska kraftmätningar — genom vissheten att hos oss proportionalismens palissader mot ett jordskred säkerligen alltjämt komma att garantera en sådan pålitlig majoritet för socialdemokrater och bondeförbundare att deras samverkan kan fortsätta. Herrar Erlander och Hedlund ha icke heller gjort minsta antydning om ett annat alternativ. Det må dock ej anses uteslutet, att bondeförbundet förlorar så många mandat, att partiinstanserna, mot ledningens önskan, i panik kasta av sig koalitionen Nessusmantel som orsaken till det eventuella nederlaget. Vådorna härav förefalla numera mindre avskräckande sedan jordbrukspriserna i stort sett bundits för tre år framåt och årets skörd icke tycks arta sig till missväxt som i fjol med då oundvikliga skadestånd av statsmedel. Benägenhet för en sådan flykt från koalitionen förspordes också på P. A. Hanssons och Bramstorps tid efter bondeförbundets motgångar vid 1938 års kommunalval, men då kom samlingsregeringen den 13 december 1939 som en räddningsplanka.

Därest samtidigt socialdemokraterna, mot förmodan, skulle återvinna det flertal i andra kammaren, som är målet för deras valrörelse, och som tillsammans med den ännu orubbade majoriteten i första kammaren försvagar risken för ett »influensaparlamentariskt» regeringsunderlag, är det tänkbart, att även herr Erlander kan låta sin enda politiska »kungstanke» fara och lämna bondeförbundet åt sitt öde, isolerat och komprometterat i oppositionens ökenvandring vid sidan av folkpartiet och högern. För några av bondeförbundets statsråd synes ett par landshövdingebefattningar kunna stå till förfogande, vilkas innehavare efter pensionsålderns uppnående fått sin tjänstetid ad hoc förlängd. En dylik valutgång är dock föga sannolik och måhända ännu mindre en blocksprängning som omedelbar desperat reaktion av bondeförbundet efter ett bakslag vid valet, som överträffar dess värsta förväntningar.

I stället tala övervägande skäl för att eventuella mandatförskjutningar mellan partierna icke komma att få någon mera sensationell karaktär. Antagandet i ovannämnda tankeexperiment, att bondeförbundet måste motse en upprepning av förlusterna vid närmast föregående val är den gemensamma punkten i valexperternas prognoser, varvid givetvis bondeförbundets valmakare förtiga sina onda aningar. Änjo ökar samma olust bland bondeförbundets väljare som efter 1938, särskilt hos medlemmarna i Götaland, som ha sunda konservativa instinkter och som aldrig ha kunnat förlika sig med socialistalliansen. Det är förty ej orealistiskt att föreställa sig, att i år ett ännu större antal bondeförbundare röstar med högern som tyst protest mot den eftergivenhet för blockkompanjonen, vilken ådagalagts av bondeförbundets statsråd och riksdagsgrupp, isynnerhet vid fjolårets ränteförhöjning, i strid mot ett huvudvillkor i koalitionspakten, som var vidmakthållen lågräntepolitik. I våras fick visserligen bondeförbundet av finansminister Sträng en favör till valrörelsen, nämligen den utredning om Wigfors' konfiskatoriska kvarlåtenhetsskatt från 1947, varom bondeförbundet oförtrutet motionerat. En utredning är dock blott en förhoppning om ett positivt resultat, medan framtiden fördystras för lantbruket genom en revision av fastighetsvärdena i anpassning till det försämrade penningvärdet med oundviklig skattestegring som följd. Vad jordbrukare med förmögna dödsbon kunna vinna genom slopande eller lindring av kvarlåtenhetsskatten skulle alla jordbrukare avhändas genom nyss antydda skattehöjning. I känslan av sin utsatta belägenhet har också jordbruksminister Norup under sommaren gjort sig skyldig till en minst sagt egendomlig mörkläggning av de nya direktiven till en kommitté för jordbrukets bättre förseende med stödsfog.

Valbarometern ter sig onekligen sämst för bondeförbundet. Förutom nyss anförda politiska orsaker härtill kommer den objektiva omständigheten, att partiet genom landsbygdens fortgående avfolkning oavlatligt mister väljare. Något snarlikt oroar också socialdemokraterna på grund av tjänstemannaskiktens snabbare ökning i jämförelse med kroppsarbetarna. Ännu ha nog socialdemokraterna den största röstreserven med tanke på att, trots den kollektiva partianslutningen, av Landsorganisationens 1,3 miljoner medlemmar, oavsett hustrur och närskylda, ingalunda alla välja socialdemokratiskt. Hundratusenden rösta med de borgerliga partierna, men ännu flera torde hålla sig borta, antingen av ren slöhet eller med avsikt, att även om de icke rösta på socialdemokratien, de dock

icke vilja gynna motståndarna. Hur partiet skall lyckas i år är valets måhända största frågetecken. Några fasta hållpunkter torde likväl föreligga. Man tror sålunda icke på vare sig en ansenlig framryckning eller ett större avbräck, icke heller att kommunisternas konkurrens skall vålla socialdemokraterna bekymmer. Snarare räknas med överlöpare från kommunisterna, vilkas tidigare ramponerade prestige nu ohjälpligt ruinerats genom Stalinkultens jämmerliga kollaps och söndringen genom Set Perssons nya sektbildning — i den doktrina stalinismens tecken!

Vad menas om folkpartiets chanser? Med utgångspunkt från partiets obestridda kräftgång sedan triumfkulmen vid andrakammarvalen 1948 synes man sinnad att förutspå en relativt fallande kurva även i år. Frammarschen den gången, förbi högern till positionen som det största oppositionspartiet, torde väsentligen ha berott på parollen, att folkpartiet ensamt vore i stånd att slå tillbaka socialdemokratien, vann tilltro jämväl hos de väljare, som traditionellt bruka rösta med högern. År 1948 debuterade tillika Bertil Olin på bred front som partiledare. Med sitt charmerande yttre tilltalade han de allt talrikare borgerliga yrkeskvinnorna, och med sitt initiativ till omsättningsskattens avskaffande, detta oförlåtliga *sacrificium intellectus* av en nationalekonomisk vetenskapsman, tjusade han till alla detaljhandlare. Under senare år har folkpartiets nimbus nalkats nedan. Socialdemokratien åter har stärkt sin parlamentariska ställning genom blocket med bondeförbundet, vars sympatier för önskedrömmen om en »centerbildning» med folkpartiet torde vara obefintliga. Bertil Olins ledareprofil är icke längre fräsch utan tämligen försliten genom ett otal debattinlägg inom och föredrag utanför riksdagen, sakligt korrekta och pedagogiskt klara men utan det humör och allra minst den humor, som förmedlar mänsklig kontakt med publiken. Inom folkpartiets egna led lär icke heller någon segervisshet vara förhärskande, bl. a. i medvetande av partiets påtagliga karaktär av en »complexio oppositorum» — i likhet med kristendomen, vilken ju skilda fraktioner av partiet fränt förkasta och andra fromt omfatta.

Högerns valutsikter bedömas däremot som regel gynnsamt under hänvisning till uppsvinget senast vid kommunalvalen för två år sedan, vars orsaker tidigare berörts på denna plats. Den växande folkvreden mot skattetrycket väntas ta sig uttryck i röstning för det parti som visat sig mest stridbart i kampen mot den fiskalska utsugningen och förmögenhetskonfiskationen, vilka tillika äro smysocialiseringens mest verksamma metod på bekostnad av

Partiernas valutsikter

kapitalbildning, företagsamhet, arbetsflit och medborgerlig trivsel. Högern har lika litet underlåtit att skarpt nagelfara de maktägandes privilegier för masskonsumtionen till nackdel för produktionen med ökad import och sjunkande valutareserv som resultat. Den hopplösa bostadssituationen och den urspårade skolpolitiken, rättsskipningens brister och ordningsmaktens otillräcklighet inför brottslighetens och busaktighetens beklämnande stegring ha också erbjudit en tacksam skottavla för högerkritiken. Alla dessa problem, på vilka ingen lösning ej ens skymtar, äro liksom skattetungan följer av samma gemensamma onda: *den nuvarande riksstyrelsen*. Men det är naturligt, att menige man känner skattetrycket som den hårdaste belastningen. Därmed är ju ej avgjort huruvida och än mindre i vilken mån högern skall skörda någon fördel av åtminstone de borgerliga skattebetalarnas åstundan att vid valurnorna eftertryckligt demonstrera sitt missnöje — eller måhända rättare: ursinne. Vilket ord som bör användas blir lättare att bestämma efter den 16 september.

För att få någon bild i siffror av högerns möjligheter har en omräkning av rösterna i 1954 års val ägt rum. Högern skulle därvid erhålla 38 mandat med 7 vinster, folkpartiet 50 mandat med 9 förluster och 1 vinst, bondeförbundet 23 mandat med 3 förluster, socialdemokraterna 113 mandat med 4 vinster och 1 förlust, och kommunisterna 6 mandat med 1 vinst. Denna kalkyl förutsätter status quo för valdeltagande och partiståndpunkt. Emellertid förekommo 1954 i flera län så smala marginaler mellan partierna, att redan en mindre rubbning av röststyrkan kan ändra ovanstående manipulerade mandatfördelning. På vilken roll en omsvängning av väljaropinionen härvidlag kan spela, erbjuda föregående sidor av denna artikel en provkarta av hypotetiska synpunkter.